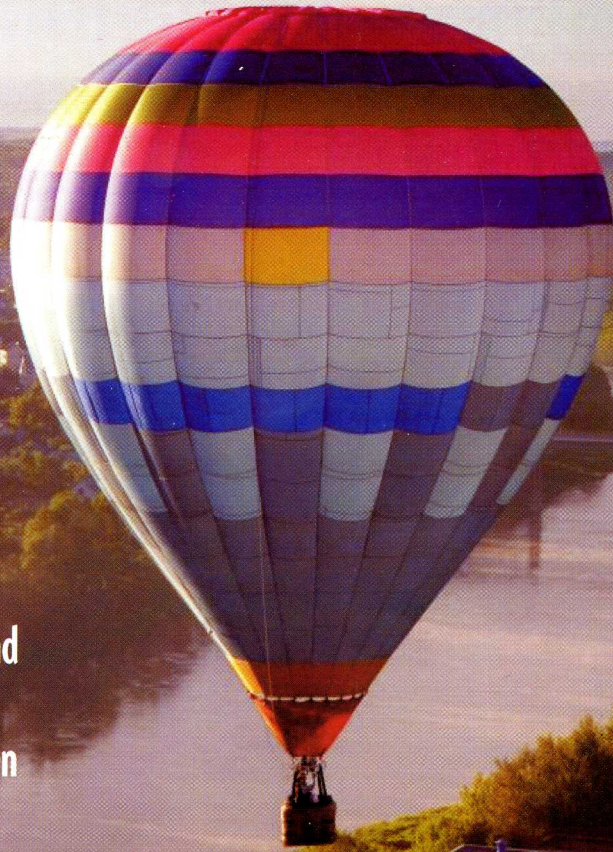

EUROPE

INTEGRATION EDUCATION CULTURE

my little

Land with the bison in background

Lithuanian kitchen

Gothic and Byzantinism in the Great Lithuanian Principedom
of 16th century

Artificial division of Eastern Borderlands

Polish organization in Kaliningrad Oblast

Apie projektą58

Asociacija Draugija Amicus59

GOTIKA ir BIZANTIZMAS

Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje XVI a.
– prof. Józef Maroszek61

Tapatybė kultūros pasienyje
– dr. Dorota Misiejuk66

**Šiuolaikinės lenkų organizacijos
Kaliningrado srityje**
– Maria Ławrynowicz68

„Šalis su stumbru fone“
– Krzysztof Wolfram71

Tokarai – dirbtinis rytų Kresų padalinimas
– Anna Mierzyńska74

Akmenys iš dangaus
– Janusz i Wojciech Koronkiewicz77

Suvalkijos miestelių gyventojai
– Tomasz Naruszewicz79

Kulinarija
– Andrzej Fiedoruk82

GERBIAMI SKAITYTOJAI

Kultūriniai, tautiniai, religiniai skirtumai, tai tema, kuri pastaruoju metu išgyvena savo renesanso laikotarpį. Lenkijai ir Lietuvai tapus Europos Sąjungos narėmis naujai atgijo diskusija apie mūsų pasienio ir tautų bendrą istoriją. Mūsų leidinyje, kurio pirmą numerį laikote rankose, atsiras vietos istorijos moksliniams testams, kurie liudyja apie mūsų bendrą praeitį, bei straipsniams apie tautines mažumas Lenkijoje, Lietuvoje ir Rusijos Federacijos Kaliningrado Srityje. Ši bendra kelionė pasienio žemėmis nuves mus į gamtos ir regionų visrtuvės pasaulį, o tuo pačiu parodis, kaip keitėsi Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemių politinė struktūra. Linkiu Jums malonaus ir naudingo skaitymo.

*Bendrijos Amicus Pirmininkas
Piotr Sobolewski*

Redakcija:

Paulina Wolfram
Jarosław Marek Chodyncki
Adam Kozłowski
Piotr Sobolewski

Leidėjas:

Asociacija „Draugija Amicus“
15-427 Białystok
Lipowa 14 tel/fax: 0048 85 653 77 53
www.towarzystwoamicus.pl
e-mail: eurobialystok@bia.pl
www.towarzystwoamicus.pl
e-mail: eurobialystok@bia.pl
Agencja „Benkowski“
Legionowa 28, 15-281 Białystok
tel.: 0048/85 745 52 45
fax: 0048/85 674 30 22

GOTIKA ir BIZANTIŠKUMAS Didžiojoje Kunigaikštystėje XVI a.

Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė – tai valstybė, kurios sudėtyje iki 1569 m. buvo didžioji dalis mus dominančios teritorijos. Tik santykinai nedidelė jos dalis buvo Vokiečių (Kryžiuočių) Ordino valstybės (nuo 1525 m. Prūsijos Kunigaikštystės) sudėtyje. Dauguma mus dominančio arealo gyventojų buvo rusėnai; lietuviai sudarė mažumą, kuri telkėsi dviejuose regionuose – Aukštaitijoje, krašte aplink Vilnių, bei į Šiaurę (Vakarų – vert.) nuo jos besidriekiančioje Žemaitijoje. Tautinį dvilypumą dar labiau pabrėžė religinis dualizmas – nuo XIV a. ir iki pat šių dienų esminis šių žemių kultūros bruožas buvo dviejų skirtingų krikščionybės tradicijų ir apeigų sistemų sugyvenimas.

Į akis krenta šešioliktojo amžiaus sakralinės architektūros paminklai – bažnyčios ir cerkvės Vilniuje, Kaune, Naugarduke, Supraslyje, Sinkovičiuose, Mažajame Možeikove (Malomožeikove), Zapiškyje, Kodenėje, kur šalia vyraujančių gotikos bruožų atsirado ir bizantiškosios architektūros elementų. Susižavėjimą kelia šv. Onos bažnyčia Vilniuje ir vadinamasis Perkūno namas Kaune; tai geriausi šios architektoninės simbiozės pavyzdžiai. Kyla klausimas – koks buvo šių stilių tarpusavio santykis, kokios istorinės aplinkybės lėmė jų raidą. Norėdami rasti atsakymus, privalome įsigilinti į šių kraštų religijos istoriją.

Krikštas mainais į Lenkijos sostą

1385 m. rugpjūčio 14 d. Krėvoje Lietuvos didysis kunigaikštis Jogaila sudarė susitarimą su Lenkijos pasiuntinybe. Lenkai

1 iliustracija.
Liublinas. Dviejų aukštų
Švč. Trejybės koplyčia pilyje.
Dail. N. Orda. A.
sierowicziaus litografija,
1873-1883 m.

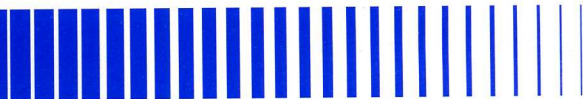
pasiūlė jam sostą ir karalienės Jadvygos ranką. Už tai Jogaila įsipareigojo priimti kartu su visa Lietuva lotyniškąjį krikštą. Žadėjo taip pat prijungti Lietuvą prie Lenkijos. 1386 m. Jogaila išsirengė į Lenkiją, o į Lietuvą nuvyko lenkų pasiuntinybė. Susitiko Volkovyske, kur buvo patvirtintas Krėvos susitarimas. 1386 m. vasario 15 d. Krokuvoje įvyko Jogailos ir kelių jam artimiausių asmenų krikštas. Po trijų dienų Vavelio katedroje įvyko Vladislavo Jogailos ir Jadvygos jungtuvės, o kovo 4 d. Jogaila buvo karūnuotas. 1387 m. sausio mėnesį karalienė Jadvyga išvyko į Raudonąją Rusiją. Pelenų dieną Jogaila sukvietė visus lietuvius į Vilnių, kur jie buvo krikštijami. Buvo sunaikintos pagoniškojo kulto vietos, užgesinta šventoji ugnis, iškirstos šventosios giraitės, buvo naikinami pagonių garbinti žalčiai ir gyvatės. Kilminguosius ir jų šeimas krikštijo individualiai, o paprastus žmones – būriais.

Lietuvos Kunigaikštystės valdovams teko spręsti sunkią bažnytinio gyvenimo suvienodinimo problemą, nes tai buvo valstybės vienybės išsaugojimo būtina sąlyga. Į šį tikslą vedė du keliai: misijos tarp stačiatikių arba bažnytinė unija. Šio siekio pasekoje, be viso kito, atsirado ir bažnytinės unijos projektas, pasiūlytas Grigaliaus Camblako (Grzegorz Camblak), Rusijos metropolito (1415-1420). Tačiau popiežius nusprendė, kad toks žingsnis dar nepriprenod; tuo pat metu pavedė Lietuvos kunigaikščiui Vytautui ir Jogailai ir toliau veikti unijos labui. Problema nebuvo išspręsta (...).

Pakartotinis krikštas – pirmojo krikšto paniekimas

Iškilo rusėnų rebaptizacijos (pakartotino krikšto) problema. Kai Jogaila kartu su savo artimiausia aplinka priėmė krikštą, tai dalis jo brolių nesileido įtikinami dar kartą pakartoti šį sakramentą. Tai buvo tie, kurie jau anksčiau priėmė krikštą graikų apeigomis. Jogaila taip pat buvo pakartotinio krikšto priešininkas. Tokiai pozicijai pritarė ir Vytautas. Abu valdovai 1417 m. rugpjūčio 25 d. išsiuntė laišką Konstancos bažnytiniam susirinkimui. Jame, pasiremami teologų nuomone, išreiškė savo įsitikinimą, kad stačiatikiškas krikštas taip pat galioja, o pakartotinis krikštas reikštų jau vieną kartą suteikto sakramento paniekimą. Pakartotinį stačiatikių krikštą draudė ir popiežiaus bulės, tačiau Lenkijos vyskupai tebereikalavo stačiatikius krikštyti dar kartą. Netgi paskutinė Jogailos žmona Sofija, nepaisant karaliaus asmeninių įsitikinimų, turėjo pakartotinai priimti krikštą.

1387 m. vasario 17 d. karalius Vladislavas Jogaila suteikė privilegiją, aprūpinančią lotyniškąją Vilniaus vyskupiją. 1388 m. kovo 12 d. popiežius pavedė Poznanės vyskupui Dobrogostui,

kaip popiežiaus legatui, įsteigti tą vyskupiją, o jos pirmuoju vyskupu paskirti Andriejų. Naujoji vyskupija apėmė visas Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemes (išskyrus tas, kurios buvo įtrauktos į jau anksčiau įkurtų Vladimiro, Kameneco ir vėlesnės – Kijevo vyskupijų ribas). Iš pradžių Vilniaus vyskupija nebuvo priskirta jokiai iš tuo metu besivaržusių Gniezno bei Rygos metropolijų ir buvo pavaldi tiesiogiai Apaštališkajam Sostui.

Vilniaus vyskupijos nepriklausomumas metropolijoms bei kunigaikščio Vytauto

programinis separatizmas paskatino suformuoti įsteigti Vilniuje metropoliją, kuri apjungtų Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje buvusias vyskupijas. 1417 m. spalio 23 d. Vytautas suteikė privilegiją, aprūpinančią Žemaičių vyskupiją ir jos katedrą Medininkuose. 1417 m. spalio 24 d. popiežiaus legatui įvykdė naujos vyskupijos įsteigimo apeigas. Žemaičių vyskupija taip pat buvo tiesiogiai pavaldi Apaštališkajam Sostui. Tačiau Vilniaus metropolija taip ir nebuvo įsteigta.

datoriaus tema, pasirodanti dviejose vietose – labai svarbiame šventovės sąrangoje vaivorykštiniame skliaute bei vidiniame bokšte, uždengiančiame įėjimą į emporą, kur pamaldų metu būdavo valdovas.

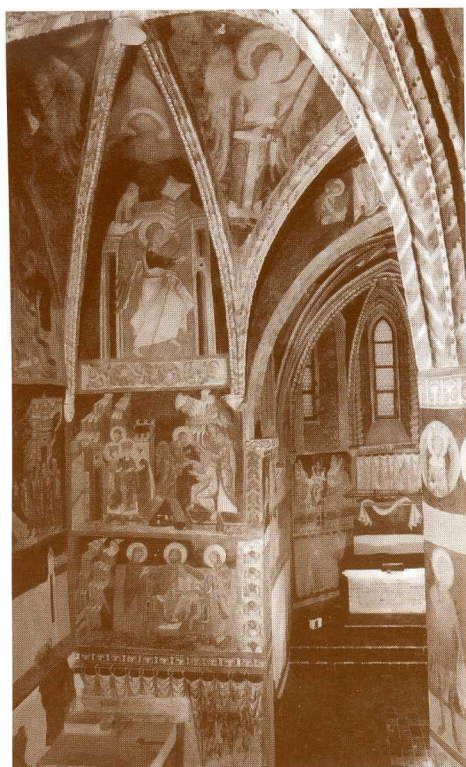
Ant statinės pavidalo paviršiaus buvo patalpinta kompozicija Fundatoriaus malda. Centrinę scenos dalį užima Dievo Motinos su Kristumi, sėdinčios sosto, atvaizdas. Priešais juos klūpi Vladislovas Jogaila su maldai sudėtomis rankomis. Valdovą užtaria du šventieji, labiausiai garbinami Rytų Bažnyčios – šv. Mikalojus ir šv. Konstantinas Didysis. Karalių lydi dvi kitos figūros, kurios neturi nimbų ir simboliškai vaizduoja dvi tautas: lenkų bei lietuvių-rusėnų.

Jonas Dlugošas (Jan Długosz) tvirtino, kad Jogaila labiau nei Vakarų vertino Rytų meną – paliepė papuošti graikų stiliumi (*more graecorum*) miegamąjį Vavelyje bei keletą svarbiausių Lenkijoje katalikų bažnyčių: Gniezno bei Vavelio katedras, Sandomiro bei Vislicos kolegijas, Šv. Kryžiaus benediktinų sanktuariumą.

Ginčas dėl bernardinų ir Elenos, Ivano III dukters

Bažnytinės unijos programą po Jogailos, Vytauto ir Kazimiero Jogailaičio tęsė Aleksandras Jogailaitis, kuris pabandė suvienyti katalikų ir stačiatikių Bažnyčias. 1495 m. vasario 15 d. įvyko Aleksandro ir Elenos vedybos, kurios turėjo simbolinę reikšmę. Monarchai jungė du tikėjimus ir dvi liturgijas, galima būtų teigti, kad tai turėjo tapti svarbiausiu bažnytinės unijos elementu, o jos svarbiausiu globėju buvo pats valdovas.

1498 m. gegužės 30 d. naujuoju visos Rusijos metropolitu tapo ligtolinis Smolensko vyskupas Juozapas Bulgarinovičius (Józef Bułharynowicz). Jis norėjo atgaivinti Florencijos uniją. Maskvoje surašytoje kronikoje buvo tvirtinama, kad metropolito postas Juozapui buvo pažadėtas kaip apdovanojimas už pastangas atversti į katali-

2 iliustracija. Liublinas. Pilies koplyčios antrojo aukšto vidinė polichromija, XV a. pr.

Dviejų tautų ir dviejų tikėjimų karalius

Liublinas, buvęs ten, kur ribojosi dvi valstybės, susietos politine unija ir valdomos Jogailos, tapo labai svarbiu centru. Nuo 1386 m. čia rinkdavosi Lenkijos ir Lietuvos ponų suvažiavimai.

1412 m. šiame būtent mieste karalius, dėkodamas už Žalgirio mūšyje suteiktą pergalę, pastatė padėkos šventovę – Švč. Mergelės Marijos bažnyčią. 1418 m. rugpjūčio 10 d. ten pat buvo užbaigti pilies Švč. Trejybės bažnyčios vidaus dekoravimo darbai. Darbai buvo pradėti 1415 m. Tapybinės programos kūrimas sutapo su bandymu įgyvendinti bažnytinę uniją, atskiros nuo Maskvos graikų tikėjimo Lietuvos metropolijos įsteigimu 1415 m. lapkričio 15 d., Grigaliaus Camblako paskyrimu jos metropolitu ir jo išsiuntimu į Konstancos bažnytinį susirinkimą.

Švč. Trejybės bažnyčia Liubline dėl savo reikšmingumo ir architektoninės programos yra ypatingas paminklas. Į akį krenta, kad bažnyčia yra dviejų aukštų. Žemutinis aukštas buvo jau 1326 m. – jis buvo paliktas Romos katalikams. Prieš 1409 m. buvo pristatytas viršutinis aukštas, kuriam suteikti bizantiškieji bruožai. Visuma yra svarbus unitų paminklas. Bažnyčioje nutapytas freskas, kurios visiškai atitinka bizantiškosios ikonografijos kanoną, papildo fun-

Liublinas. Dviejų lygių pilies Švč. Trejybės koplyčia. Viršutiniame lygyje matome bizantinę tapybą iš karaliaus Vladislovo Jogailos laikmečio, patvirtinančią šio valdovo ekumeninę veiklą. Žemutiniame lygyje buvusios patalpos interjero pirmis variantas iki mūsų dienų neišliko, ši patalpa buvo skirta lotyniškosioms apeigoms ir neabejotinai buvo dekoruota lotyniškąja tapyba.

Fot. KOBiDZ Lublin.

kų tikėjimą Elena ir kad jis veikė ta kryptim išvien su lotyniškuoju Vilniaus vyskupu Vaitiekumi Taboru bei bernardinais.

Į darbą vardan unijos įsijungė ir Vilniaus bernardinės. Jas globojo ne valdovas Aleksandras Jogailaitis, bet Lietuvos ponų dukterys: Ona Radvilaitė, Lietuvos pakarmario sesuo, ir Darata Olechnavičiūtė; bernardinės įsikūrė dviejuose namuose Vilniaus Užupyje, kitame Vilnios upės krante, priešais bernardinų bažnyčią.

Svarbiausias asmuo, kurį norėta pritraukti į katalikų bažnyčią, buvo valdovo žmona Elena, Ivano III dukra. Yra žinoma, kad būtent šie ketinimai paskatino Maskvą pradėti karą. Beje, Elena turėjo jausti bernardinams simpatiją ir jais pasitikėti, mat būtent pas juos deponavo savo turėtus papuošalus ir brangenynes. Bernardinų provinciolas Jonas iš Komorovo (Jan z Komorowa) perdavė vėliau jas karaliui Žygimantui I.

1500 m. gegužės 3 d. prasidėjo karas su Maskva. Ivanas III stengėsi pateisinti jį būtinybe apginti tikėjimą. Liepos 14 d. prie Vedrošos upės įvyko didelis mūšis, kuriame lietuviai buvo sumušti. Tik po šio Lietuvos pralaimėjimo Aleksandrui buvo įteiktas oficialus karo paskelbimas.

Paklusnumas popiežiui

Nepaisant to, 1500 m. rugpjūčio 20 d. Vilniuje metropolitas Juozapas Bulgari-novičius pasirašė aktą, kuriuo pripažino graikų apeigų tikinčiųjų LDK paklusnumą ir pavaldumą popiežiui kartu su katalikiškuoju tikėjimo išpažinimu pagal Florencijos bažnytinio susirinkimo nutarimą. Tuo pačiu reikalu savo laiškus popiežiui parašė Vaitiekus Taboras, Vilniaus vyskupas, ir Aleksandras Jogailaitis. Tai tapo ir svarbiausia užduotimi, kurią didysis kunigaikštis pavedė savo pasiuntiniui į Romą Erazmui Ciolekui (Erazm Ciołek). Vysku-

po Taboro paskatintas Krokuvos teologas Jonas Sakranas (Sacranus) parašė kūrinių, pavadintą Flucidarius (Elucidarius – vert.) errorum ritus Ruthenici, kuriame aiškino stačiatikių tikėjimo klaidas. Sakrano darbą Vilniaus vyskupo vardu atvežė į Romą Ciolekas. 1501 m. kovo 31 d. jis pasakė Romoje popiežiui Aleksandrui VI paklusnumo patvirtinimo kalbą.

Lietuvių pralaimėjimas prie Vedrošos pakirto anuomet puoselėtus bažnytinės unijos planus. 1501 m. rugpjūčio 23 d. Aleksandras VI paskelbė bulę Altitudo divini consili, kuri buvo adresuota Vilniaus vyskupui Vaitiekui Taborui. Bulėje buvo pasirinktas kompromisinis bažnytinės unijos reikalų sprendimo būdas – popiežius nusprendė, kad galima priimti rusėnus į Romos Katalikų Bažnyčią, nereikalaujant iš jų pakartotinio krikšto (...).

Popiežius labai atsargiai vertino bažnytinės unijos projektus. Teigė, kad bažnyčių

6 iliustracija. Naugardukas. Šv. Boriso ir Glebo cerkvė, XVI a. pr. Išorinės sienos papuoštos gotikinių nišų arkadomis, vidus – gotikiniais skliautais. Atlas pamjatnikov architektury i memorial'nych kompleksov Belorussii, red. V. A. Čanturija, Minsk 1988, tab. 3, s. 27.

4 iliustracija. Vilnius. Aušros vartai (Ostra Brama), XVI a. pro juos buvo įvažiuojama į rusėniškąją miesto dalį. Čia 1514 m. po pergalės prieš maskvėnus Oršos mūšyje įvyko karaliaus Žygimanto Senojo ir etmono Konstantino Ostrogiškio triumfalinis įvažiavimas į miestą. Nuo tada Lietuvos valdovai ėmė pasitikėti Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje gyvenusiais stačiatikiais. Wiktor Adam ir Luis Pierre Alphonse Bichebois, iš Album Wileński J. K. Wilczyńskiego, seria I, zeszyt 1, 1846. Chromolitografija.

suvienujimo darbą jau ne vieną kartą buvo sugriovęs šėtonas, atkreipė dėmesį ir į dogmatinius bei bažnytinės valdžios nustatymo (hierarchinius) sunkumus. Pastarieji pasireiškė tuo, kad Juozapas Bulgarinovičius buvo paskirtas Rusios metropolitu popiežiaus nepripažįstamo (eretiškojo) Konstantinopolio patriarcho, o ne teisėtu laikyto Jono, Porto vyskupo ir šv. Angelo kardinolo. Popiežius sutiko atleisti metropolitui ir patvirtinti jį šiose pareigose, jei tik jis pripažintų Florencijos bažnytinio susirinkimo nutarimą ir niekuo nenutoltų nuo katalikų tikėjimo, žinoma, galėdamas išlaikyti savo graikų apeigas.

Iš Romos gauti laiškai rodė, kad popiežius Aleksandras VI vis dar nepripažino metropolito Juozapo, kaip esančio vieny-

bėje su Romos Katalikų Bažnyčia. Iškelė sąlygas, kurias metropolitas Juozapas privalėjo įvykdyti.

Vis dėlto Lenkijos karaliaus pasiuntinio, Vilniaus vyskupo bei metropolito pastangos Romoje nebuvo bergždžios. 1501 m. liepos 23 d. popiežius Aleksandras VI išreikšė savo džiaugsmą, kad rusėnai bei kiti iki tol besilaiką graikų apeigų ir gyvenantieji Lietuvoje Vilniaus, Kijevo, Lucko ir Medininkų vyskupijose pereina į lotynų apeigas atsižadėdami savo graikiškų paklydimų, ir, pasiremdamas Florencijos bažnytinio suvažiavimo nutarimu, pripažinusiu graikų ir armėnų krikšto tikrumą, paliepė nebetaikyti pakartotinio rusėnų krikšto. Popiežius suteikė Vilniaus vyskupui įgaliojimus pačiam ar per savo pagalbininkus priimti šitaip apkrikštytus bei

suteikė teisę viešiesiems raštininkams parengti šios bulės nuorašus, kuriuos Vilniaus ar kitas vyskupas arba kitas Bažnyčios prelatas galėjo antspauduoti savo antspaudu.

Didesnė tolerancija – stipresnė Romos įtaka

1501 m. liepos 23 d. popiežiaus Aleksandro VI bulė *Altitudo divini consili* ir brevė vyskupui Taborui, taip pat ir laiškas Aleksandriui Jogailaičiui, mano manymu, buvo nepaprastai reikšmingi, paskatinant, galima būtų sakyti, revoliucines permainas LDK tikybinėje struktūroje. Nepaprastai platus Romos katalikybės išplitimas tos valstybės teritorijoje tai geriausiai įrodo. Žemės valdų savininkai, bažnyčių patronai (kolatoriai), steigė katalikiškas bažnyčias, kurios turėjo tarnauti visiems tų valdų gyventojams, nepaisant to, ar anksčiau jie laikėsi Romos, ar graikų apeigų.

Tuo pat metu galime išvelgti gana įvairią šių reiškinų geografiją. Dideliu mastu ji priklausė nuo Rytų Bažnyčios vyskupijų teritorinės struktūros. Jei Šiaurėje, teritorijose, kurios daugiausia priklausė metropolito diecezijai, katalikybė darėsi masiniu reiškinium, tai Vladimiro stačiatikių vyskupijos teritorijoje buvo kitaip. Katalikybės plitimą lydėjo polonizacijos procesas. Labiausiai tikėtina, kad tos vietovės, kuriose iki šių dienų išliko didelės lenkų bendruomenės, ir buvo tie kraštai, kur buvo taikomas popiežiaus Aleksandro VI sprendimas dėl bažnytinės unijos. Mano keliama hipotezė – ryšium su aptariamo reiškinio svarba LDK istorijoje – reikalauja tolimesnių išsamių tyrimų.

Bendros parapijos abiejų apeigų tikintiesiems

Buvo pradėtas kurti net bendras abiejų apeigų tikintiesiems parapijų tinklas. 1501 m. balandžio 28 d. popiežius Aleksandras VI, tenkindamas Jono (Ivano) Sapiegos, didžiojo kunigaikščio Aleksandro kanceliarijos rusėniškojo sekretoriaus, prašymą, suteikė pakartotinį leidimą įsteigti

5 iliustracija. Vilnius. Unitų metropolito Vilniaus juridikos planas, 1672 m. Plane pavaizduotos 14 cerkvių, kurias sunaikino maskvėnai 1655 m. Aktyz davadamyje Vilenskoju Archeorafičeskoju Kommissieju, t. XX, Vilna 1893.

tokią parapiinę bažnyčią Ikazněje, Vilniaus vyskupijoje, Breslaujos pavieta. Leidimą įsteigti ten parapiinę šv. Dvasios bažnyčią Jonas Sapiega buvo gavęs jau anksčiau. Dabar popiežius leido šioje bažnyčioje rusėnų kunigams, tikriems katalikams, paklūstantiems Romos bažnyčiai, atlikti pamaldas ir graikų apeigomis (...).

1501 m. gegužės 10 d. popiežius suteikė brevę rusėnų dvasininkui dilecto fratri Gregorio de Loszko Kyoviensi dioecesis, kuris atsivertė į tikrojo tikėjimo šviesą ir vienybę su Romos bažnyčia. Šis rusėnų kunigas iš metropolito diecezijos, iki tol dar negavęs sutvirtinimo sakramento, bet jau išventintas į dvasininkus Vladimiro stačiatikių (schizmatikų) vyskupo Vasjano (Wassjan) (1492-1512) be litterae dimissoridi tuo metu, kai metropolito sostas buvo vakuojantis (1497-1498), gavo popiežiaus atleidimą nuo visų bausmių (cenzūrų) už visus nusizengimus bažnytinei tvarkai, o taip pat leidimą (dispensą) gauti visus šventinimus ir sutvirtinimo sakramentą iš kurio nors katalikų vyskupo.

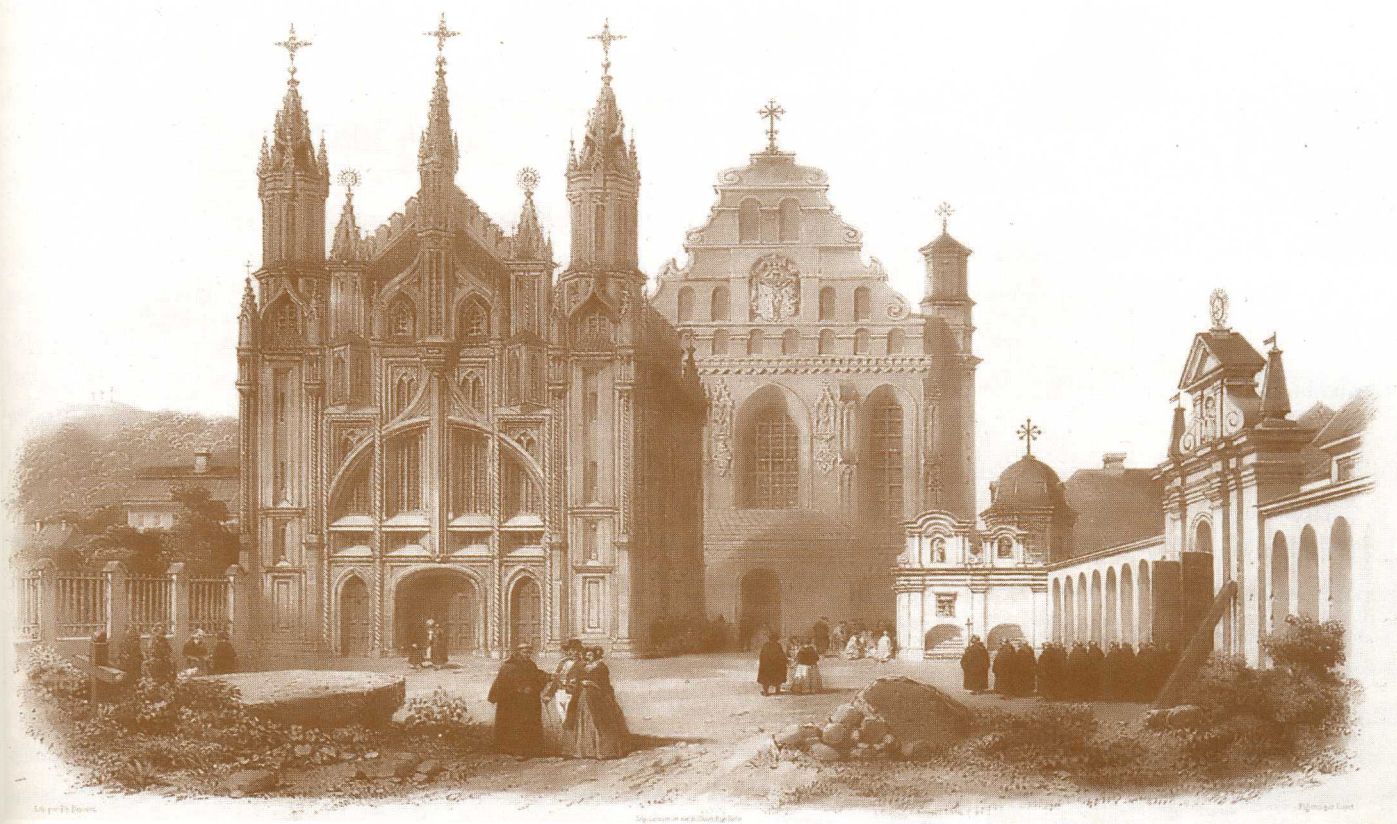
Su rengiama unija tiesiogiai siejosi šv. Onos bažnyčios statyba Vilniuje, šalia bernardinų bažnyčios ir vienuolyno, netoliese nuo Lietuvos sostinės dalies, vadintos rusėnų miestu. 1501 m. gegužės 22 d. popiežius Aleksandras VI paskelbė indulgencinę

bulę etsi cuncte ecclesiae et loca. Popiežius teigė, kad didysis kunigaikštis Aleksandras būtent šiai koplyčiai skiria ypatingą pamaldumą.

Išraiškina šios gotikinės šventovės architektūra. Jos pagrindiniame fasade persipina gotikinės arkos ir bizantinei architektūrai būdingos kokošinio tipo arkos motyvai. Tai turėjo atspindėti tikiškinį sinkretizmą ir pritraukti į pamaldas rusėnus. Būtent šis sinkretizmas nulėmė ypatingą šv. Onos bažnyčios architektūros estetinę vertę.

Šiandien galime tik spėti (nes nėra išlikę istorinių šaltinių), kad tokią pat genezę turėjo ir kitas objektas, kurio architektoninė programa yra identiška ir kuriame nuo XVI a. antrosios pusės buvo įsikūrusi jėzuitų misija Kaune (vėliau šis pastatas buvo pavadintas Perkūno namais).

Prof. Józef Maroszek
Vertė Gintautas Sliesoriūnas
Tėsinys – kitame numeryje

3 iliustracija. Vilnius. Šv. Onos bažnyčia, gotika su bizantinio stiliaus elementais, 1501 m. Pastatyta netoliese vartų į rusėnų metropolito juridiką (įsteigtą 1415 m.). Toliau gotikinė bernardinų bažnyčia, statyta 1469-1525 m. Priekiniame plane matyti išardytos šv. Onos bažnyčios varpinės griuvėsiai.

Józef Hilary Głowacki, litografija. Lietuvos Dailės muziejus.